

אוצר הנפש

לקט משיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א בנושאי נפש ומידות

עלון מס' 46

עקב תשע"א

דבר השבוע

"למען ענתך לנסתך לדעת את אשר בלבבך התשמר מצוותיו אם לא". כאשר אדם עומד בפני ניסיון, בדרך כלל אין לו פנאי, לא מצד הזמן העומד לרשותו, ובעיקר לא מצד מצבו הנפשי להתבונן ולעבוד עבודה פנימית מתונה והדרגתית. העמידה בניסיון דורשת התחזקות כבירה של האדם באמונתו, גם מבלי שאמונה זו מתלבשת בשכלו, וכאשר זוכה האדם לעמוד בניסיון, הוא רואה את המציאות האלוקית. כך נאמר אחרי ניסיון העקדה, שיאם ותכליתם של עשרת הניסיונות שבהם עמד אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, אשר יאמר היום בהר ה' יראה". בעומק כל מושג הניסיון השייך לאמונה - מהותו של הניסיון אינו הקושי הגשמי, אלא הסתירה לכאורה שיש בו לאמונת האדם (כמו ניסיון העקדה הסותר את אמונת ה' בהבטחת ה' לזרע בר-קיימא). כאשר האדם מתעצם עם אמונתו, על אף שהניסיון מציב קושיות מציאותיות על אמונה זו, הוא זוכה להגיע לראיה של הדברים במציאות - מתברר כי ההעלם במציאות לא היה אלא ניסיון, ובאמת כל תכני אמונתו כבר קיימים בפועל במציאות העולם. עבודת הניסיונות היא ביטוי של קשר ישיר בין אמונה לראיה ללא התפתחות הדרגתית ביניהם. ("יין יצחק")

מידת השלום (חלק ב')

יש להתבונן בכל מאמר חז"ל היטב, וראשית כל התבוננות היא במבנה המאמר, כלומר, כמה חלקים יש בו. התכלית היא להגיע לאור הפנימי של המאמר, אבל כדי להגיע אליה צריך קודם להתבונן. במאמר - "הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" - יש ארבעה חלקים, שהם ארבעה שלבים של התפתחות. קודם צריך להיות **אוהב שלום**, אחר כך **רודף שלום**, אחר כך צריך להיות **אוהב את הבריות**, ובסוף **לקרבן לתורה**. השלב הבא בהתבוננות הוא לראות את המכנה המשותף לשתי המדרגות הראשונות - המילה **שלום**, ואת המכנה המשותף לשתי המדרגות התחתונות - היחס **לבריות**. מספר התניא (פרק לב) אנו יודעים שבריות הם יהודים שלא רואים בגלוי אצלם שום מעלה ורק צריך להאמין שיש בהם ניצוץ אלוקי, חלק אלוה-ממעל ממש. יש פתגם מהבעש"ט, שכמו שצריך להאמין בה', כך צריך להאמין ביהודי. כמו שצריך להאמין שה' נמצא בכל מקום גם אם לא רואים אותו, כך גם ביהודי צריך להאמין שיש בתוכו חלק מה'. ליהודי כזה, שאפשר לגשת רק באמצעות האמונה, קוראים 'בריות'. מה שיש אצלי בגלוי ואין אצלו, זה לא אומר כלום על הנשמה שלו. יכול להיות שהיא באה ממקום גבוה הרבה יותר מאשר שלי. מזה ברור, שאדם שמנסה לקרב את אותן בריות לתורה מבלי להאמין ביהודי, הקירוב לא יצליח ולא יעלה יפה. אותו הדבר אם הקירוב לא יבוא מתוך שתי המדרגות הראשונות. ידוע מהבעש"ט שאהרן נקרא הרופא המומחה. רק רופא מומחה יכול לקחת סמי מוות להשתמש בהם ולהפוך אותם לתרופות. סם המוות הוא לשנות. מסופר על אהרן שרצה לעשות שלום בין שנים שרבו אז שינה כדי להשלים ביניהם. הוא סיפר לכל אחד עד כמה השני מתחרט על מה שהיה, רק שאין לו אומץ לבוא ולהשלים. פתאום הם נפגשים באמצע הרחוב ומתחבקים. לשנות זה לא סתם לשקר, אלא לשנות מתוך אמונה אמיתית שכך היא האמת האמיתית. אהרן האמין בזיקה של היהודי לשלום. חז"ל אומרים ש"מותר לשנות בדבר השלום" ואדמו"ר הזקן פוסק עם שינוי קל "מצווה לשנות מפני השלום". על שקר סתם כתוב "מדבר שקר תרחק", ו"ה' אלוקים אמת ומלך עולם". שקר זה היפך החיים, סם המוות, וזה שאהרן יכול להשתמש בדבר מסוכן כזה זה בגלל שהוא רופא מומחה (ובתורה הכהן הוא הרופא), כפתגם הבעש"ט שהזכרנו.

(מנחם-אב תשמ"ה)

שתי רמות של אהבה - ט"ו באב ויום כיפור

על חמשה עשר באב כתוב "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב ויום הכפורים" שבהם הבנות יוצאות למחול והבנים נושאים את עיניהם וכל אחד בוחר את הבת האהובה. ט"ו באב ויום כיפור הם שתי רמות של אהבה. ההבדל ביניהם הוא שבחמשה עשר באב האדם מוצא את החצי השני שלו. לפני שאדם מוצא את בת הזוג שלו הוא "פלג גופא", הוא חצי גוף, ואז הוא משלים את עצמו - **שלמות האדם**. ביום כיפור זה לא שהאדם מבקש דווקא את החצי השני, אלא שכתוב שכאשר הוא מתחתן ומוצא אהבה אמיתית, אז בזכות האהבה והנישואין הכל נמחל לו, הוא מתחיל נקי וצח וטהור. זה המסר והחידוש של יום כיפור - תחושת הטהרה שיש ביחד עם האהבה, ביחד עם מציאת בת הזוג. צריך גם את זה וגם את זה - צריך להיות אדם שלם, איש בלי אשה הוא "פלג גופא", חצי גוף, וצריך שאדם יהיה טהור, שהזוג יחד יהיו טהורים, שהכל יהיה מחול להם, הכל חדש. אפילו בהלכה כתוב שכל יום יש חתונה מחדש - יש קידושין ונישואין. המצוה הזאת היא 'פעולה נמשכת'. אצל זוג, כל יום יש עוד פעם חתונה, ואז שוב יש להשלים ולהגשים - כל אחד משלים את עצמו, שזה מציאת בן/בת הזוג - ולכל אחד נמחל, אפשר להתחיל מחדש. אין את משקעי העבר, אין את כללך העבר, הכל צח. למעשה, בחמשה עשר באב האדם נעשה **אדם שלם** וביום כיפור הוא מתדמה **למלאך**. יהודי צריך להיות גם בן אדם ממש, בעולם הזה, וגם הנשמה האלוקית שלו, שמעולם האצילות, היא כמו של מלאכים. לכן ביום כיפור לובשים לבן ומתדמים למלאכים.

גם בקבלה ובחסידות כתוב שיש שתי בחינות של אהבה: בחינה אחת של אהבה מגשימים בחמשה עשר באב ובחינה שנייה מגשימים ביום הכיפורים. למצוא את החצי השני, להתחבר, זו בחינה אחת של אהבה - אהבה שאנחנו בעצם **גוף אחד** - "ודבק באשתו והיו לבשר אחד". מבחינת הבשר אנחנו אחד, ולא שני גופים - זו האהבה של חמשה עשר באב. האהבה הזאת היא אהבה אמיתית של **העולם הזה** וצריך לשאוף לה בעולם הזה.

יום כיפור, חוץ מזה שאנחנו דומים למלאכים, זה כמו **עולם הבא**. האהבה של עולם הבא משלימה את האהבה של העולם הזה - לכן צריך לעבור דרך העולם הזה כדי להגיע לעולם הבא - אך ודאי שהיא מוסיפה רובד יותר גבוה ביחס לאהבה. בפשטות, למעלה בשורש, לפני שהנשמות ירדו לתוך הגוף, האיש והאשה היו נשמה אחת. קרה מה שקרה - הכל מכוון מן השמים - שהנשמות נפרדו, כל חצי נשמה מהנשמה הכללית-המקורית נכנסה לתוך גוף משלה, אחד זכר ואחד נקבה, ואז האדם מתחיל לחפש את אבידתו, עד שבעזרת ה' כל אחד מוצא את אבידתו, וזוכים להתחבר. תוך כדי שמתחברים אמור להיות זיכרון, של '**פעם היינו אחד**'. כעת אנחנו אמנם שניים, אבל היות שיש איזה תחושה וזכרון שפעם היינו אחד, אז האהבה הזאת שפועמת בי - '**פעם**' לשון '**פעימה**' - יש לי פעימה בלב שפעם היינו אחד, וזה מניע אותי להחליט להתחתן עם בת הזוג האמיתית שלי, וזה מלווה אותי כל החיים. זה העולם הזה. אך, כאמור, כדי להגיע לעולם הבא חייבים לעבור את העולם הזה. בעולם הבא זוכרים למפרע מה היה בעולם הזה. אז מה זה אהבת **עולם הבא** - האהבה של יום כיפור? '**פעם היינו שניים**'. זו אהבה אחרת לגמרי. אני זוכר שפעם היינו שנים - זה פלא, אנחנו, שבעצם אחד, היינו פעם שניים. זו האהבה של יום כיפור. צריך את שניהם - קודם ט"ו באב ואז יום כיפור. גם לפי סדר השנה, יש מנהג כבר מטי"ו באב לאחל שנה טובה ומתוקה, זה בא כהכנה לשנה החדשה, לפני יום כיפור. אבל צריך את שניהם. ("יח מנחם-אב ס"ח")

אותיות מוחכימות: מתפצל - מפלצת

כאשר דבר שלם מתפצל, הוא עלול להפוך למפלצת. (תלמידים)

הבעש"ט מבין רמז מהגמרא (חלק ב')

אל הבעש"ט בא יהודי בלב מר. במה התבטאו צרותיו איני יודע, אם בענייני בריאות או שלא היו לו ילדים, או צרה אחרת גדולה לא עלינו. היהודי יבב וילל בפני הבעש"ט שיעזור לו בתפילותיו ובתחנוניו.

כידוע היה הבעש"ט גדול מאד באהבת ישראל, והיתה לו מסירות נפש על כך, עגמה נפשו מאד מצערנו של היהודי, אך ראה למעלה שאין הוא יכול לעזור לו. נגש הבעש"ט אל ארון הספרים, הוציא גמרא ונתקל במסכת "בבא בתרא" במאמר "כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך", שכן לאיוב היתה הצלחה בצדקה. הבעש"ט התעמק במחשבותיו למה מתכוונים בשמים בכל האירוע הזה עם הגמרא והמאמר עד שתפס למה הכוונה.

בעיר בראדי היה יהודי בשם ר' שבתי מאיר. יהודי שידע ללמוד ופיזר הרבה צדקה. כל בקשותיו מהשי"ת היו שיתן לו השי"ת הצלחה בצדקה, שיתן מתוך לב טוב ואשר הצדקות שלו תצלחנה, שאלה שלוקחים ממנו יושעו.

השי"ת נתן לר' שבתי עשירות גדולה, אך ר' שבתי מאיר לא שינה את ביתו, הוא חי כפי שחי עד אז כאשר היה בעל הבית רגיל, אלא שבצדקה - שחלק גדול היה זה מתן בסתר, שאף אחד לא ידע מכך - היה הדבר ניכר מאד. מזמן לזמן הלכו וגדלו הוצאות הצדקה שלו, ותמיד בקש מהשי"ת שיזכה אותו בהצלחה בצדקה.

בית דין של מעלה פסק, שר' שבתי מאיר זכאי שהשי"ת ימלא בקשתו ושתהיה לו הצלחה בצדקה. כשנזכר הבעש"ט על ר' שבתי מאיר מבראדי, הבין היטב, שמן השמים הכניסו בו את הדעה לקחת גמרא, ומן השמים עשו שיפגע בגמרא זו ובמאמר זה, וזאת כדי שייזכר על ר' שבתי מאיר מבראדי, כאשר הוא יודע פסק הדין של בית דין של מעלה שתהיה לו הצלחה בצדקה, ועל ידו יכול אותו יהודי להוושע.

הבעש"ט הורה ליהודי ללכת לבראדי, שם ישנו יהודי בשם ר' שבתי מאיר שהוא מכניס אורחים גדול ובודאי יזמינו להתארח אצלו בשבת, ואחרי שבת, כשיצטרך לעזור את בראדי, יודה לר' שבתי מאיר על הכנסת האורחים ויבקשו שיברך אותו להוושע מן השמים מהצדקה הגדולה שלו. היהודי הלך לבראדי. בבואו לשם שבת אצל ר' שבתי מאיר, והיתה זו שבת מלאה אורחים. ר' שבתי מאיר נתן לכל אחד מהטוב והיפה ביותר ביד רחבה. ביום ראשון נפרד היהודי ממארחו ובקש את ברכתו כפי שהורה לו הבעש"ט.

ר' שבתי מאיר ברך את היהודי בלבביות, והשי"ת קיבל את ברכתו והיהודי נושע.

הצלחה בצדקה (חלק א')

ההצלחה במתן צדקה היא שתגיע הצדקה למקום הנכון. כתוב כי מי שאין לו יראת שמים, הצדקה שהוא נותן לא מגיעה למקום הנכון. ר' שבתי מאיר בקש "שיתן מתוך טוב לב ואשר הצדקות שלו תצלחנה". כאן נעוץ ההבדל בין מידת החסד לבין מידת הרחמים. העיקר במידת החסד הוא הצורך לתת ולהשפיע, אבל לא להתעניין מה קורה עם ההשפעה בבחינת "שלח לחמך על פני המים". לעומת זאת העיקר במידת הרחמים הוא ההתקבלות. עיקר הדאגה אינה על עצם הנתינה אלא על תשועת המקבל. הנתינה נועדה אך ורק כדי להושיעו.

ר' שבתי מאיר עושה יחד עם מתן הצדקה חשבון נפש עם עצמו. הוא רוצה להיות בסדר. תוך כדי מתן הצדקה הוא מתפלל שהיא תעזור. לגבי הצדקה היא אמצעי בלבד וצריך עם נתינתה להתפלל היטב שהיא תושיע. הוא מעורר בעצמו את טוב הלב, מתפלל שהצדקה תפעל וכך ה' יזמין לו לכתחילה את המקום הנכון לתת את הצדקה, שזו הצלחתה.

הרבי מליובאוויטש היה בטרוניה כלפי אלו שבאו אליו במצב קשה לקבל עצה וברכה ולאחר שנושעו לא טרחו לדווח לו על כך. הוא אהב מאד לשמוע שהשפעתו עזרה. זהו ביטוי למידת הרחמים.

(התוועדות, תש"ס)

11 עקרונות החינוך של דוד המלך (חלק ט')

העיקרון האחרון - "ושחד על נקי לא לקח". כאן יש חידוש, שחז"ל מסבירים כי הכוונה שלא לקח שוחד אפילו לשפוט משפט צדק. חז"ל מביאים דוגמה של רבי ישמעאל ברבי יוסי, והסיפור שהיה לו אריס - עובד פשוט - הקדים לו את מה שהיה חייב לו, ורבי ישמעאל ברבי יוסי לא הסכים לקבל זאת ממנו. זו רגישות פסיכולוגית, שאני יודע שאם תקדים לי את התשלום אוהב אותך וזה ישחד אותי. זה אומר שתלמיד חכם צריך לשמור על נקיית, להיות רגיש אפילו לדבר דק שיכול לשבש את שיקול הדעת (להפוך אותו מאובייקטיבי לסובייקטיבי, שאזי הוא 'מסתבך' עם הזולת, דבר הגורם להתמוטטות פונקציית הגל של שניהם, וד"ל [ועל כן סמוך למידה זו האחרונה נאמר "עשה אלה [אפילו אחת מאלה, ראה המשך הסוגיא שם, ובפרט נוגע למידה האחרונה הסמוכה] לא ימוט לעולם", וד"ל]). זה קשור לזהירות מחנופה, במיוחד חשוב עבור מנהיגים (על אשת המנהיג לשמור את בעלה מקבלת חנופה, וד"ל). זה דבר שאפילו דוד המלך נפל בו. ברגע שיש קירוב הדעת בגלל חנופה מאבדים את שיקול הדעת האובייקטיבי, וזה נקרא שוחד. "ושחד על נקי לא לקח" - זו השמירה על אובייקטיביות.

הסיום, אחרי כל 11 העקרונות הללו "עשה אלה לא ימוט לעולם". חז"ל מפרשים "לא ימוט לעולם" הבא. "לא ימוט" כתוב ג"פ בתנ"ך - ג"פ לא ימוט שוה רפח, זו העבודה והאחריות שלנו להעלות רפח ניצוצות (שהם לא ימוטו, אלא יעלו מהנפילה שלהם), ועל ידי זה יבוא משיח.

(וי אב, תשי"ע)

שפלות האדם מול רחמי ה'

הדרך האמיתית לתיקון הנפש היא שהאדם יוכל מבחינה נפשית להשקיף על עצמו באור האמת. זו שפלות אמיתית בנפש. יש להגיע לשפלות, אבל מול רחמי ה'. כל עבודת ה' במשפט אחד זו המודעות המאוזנת בין שפלות לבין רחמים.

האדם רואה איפה הוא נמצא בשפלותו, ואיך שה' נמצא איתו ממש, כמ"ש "ואציעה שאול הנך". תכונת ה' שבגללה הוא נמצא עם האדם בשפלותו היא הרחמים. ה' המכונה "אב הרחמן" וגם "אב הרחמים" מרחם על האדם ונמצא איתו באשר הוא שם.

האדם לא צריך להתחמק ולהדחיק את פחיתותו, את שפלותו. להפך, הוא צריך להיות מודע ומפוכח לשפלותו, אבל העיקר בעבודת הנפש הפנימית הוא האיוון.

נאמר זאת במילים אחרות. כתוב בחסידות שמגלים לאדם אט-אט את החושך שלו בדיוק ביחס שווה להכרתו בנוכחות ה'. אם אין לאדם את היכנוד, את ההכרה האמיתית ברחמי ה', אז אסור שידע מי הוא! אם נדמה לאדם שה' אינו רחמן ח"ו, ידיעת שפלותו רק תזיק לו ותגרום לכל מיני התפרצויות.

רק אם האדם יודע שה' נמצא איתו, ואיך שלא יהיה הוא מרחם עליו, והוא לא אכזרי ח"ו ולא עומד עם שוט ומתנקם בו, הוא יכול וצריך לדעת את שפלותו. זה יסוד הגישה החסידית האמיתית, שאפשר ורצוי להכיר בשפלות האדם, אבל בדיוק ביחס ישר להכרת ה' כמקור בלתי סופי של רחמים.

("אוצר הנפש" א')

אמרת הרב

בעולם התיקון המטרה היא להשפיע לזולת טוב ולא רק שיהיה למשפיע עונג לתת.

ניתן להשיג את ספרי "אוצר הנפש" בין כל

ספרי הרב גינזבורג באתר www.pnimi.org.il

הרשמה לקבלת העלון: otsar.hanefesh@gmail.com

לעילוי נשמת עמיאל צחי נלב"ע י"ג תמוז תש"ס

